

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Jacob Neusner, Alan J. Avery-Peck (eds.), *Encyclopedia of Religious and Philosophical Writings in Late Antiquity*, Leiden, Brill, 2007
Sneller, H.W.

Citation

Sneller, H. W. (2010). Jacob Neusner, Alan J. Avery-Peck (eds.), *Encyclopedia of Religious and Philosophical Writings in Late Antiquity*, Leiden, Brill, 2007. *Tijdschrift Voor Filosofie*, 1, 811-812. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/15307>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/15307>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Jacob Neusner, Alan J. Avery-Peck (eds.), *Encyclopedia of Religious and Philosophical Writings in Late Antiquity*, Leiden, Brill, 2007, 26x18, VIII, 467p., €239,- / \$299,-

Deze prachtige encyclopedie geeft een dwarsdoorsnede van een tijdvak dat dan wel niet als *Achsenzeit* te boek is gesteld, maar dat wel degelijk van grote invloed is geweest op de latere Europese geestesgeschiedenis. Waar de ontwikkelingen in de *Achsenzeit* (Jaspers) hebben geleid tot de latere wereldreligies en tot de Griekse filosofie, daar hebben die rond de jaartelling (gnostiek, mystiek, orfiek, hermetisme e.d.) eerder onderstromen voortgebracht, die af en toe, volgens een zeker ritme, opgeld doen in het culturele bewustzijn van Europa. Men denke aan de middeleeuwse mystiek (kabbala, soefisme, quiëtisme), aan het katharendom, de alchemie, parapsychologie, new age en andere esoterische tradities. Of het christendom in dit rijtje thuishoort, valt minstens te verdedigen: de auteurs van de encyclopedie hebben de nieuwtestamentische boeken althans gewoon opgenomen *tussen* apocriefe en deuterocanonieke boeken, neoplatoonse traktaten, gnostische geschriften, en geheimzinnige joodse teksten. Het christendom is niet alleen een wereldreligie, men kan het ook beschrijven, zeker vanuit vroeg-joods perspectief, als een radicale intra-joodse, esoterische sekte, en Paulus presenteren als een mysticus. Zorgvuldige parallele studie van de vloedgolf van religieus-wijsgerig-esoterische teksten maakt heroverweging van de canonvorming mogelijk, werpt licht op beslissingen die daar genomen zijn ten aanzien van opname en uitsluiting. Sommige teksten, zoals die van Dionysius de Areopagiet, vervullen een brugfunctie tussen evangeliën en neoplatonisme. Ronduit onvergeeflijk is de omissie van het *Sefer Jetsira*, een uiterst mysterieuze tekst, waarvan we niet eens weten of zij voor of na Christus geschreven is, maar die ten grondslag ligt aan de latere middeleeuwse kabbala. Ook mis ik enkele vroege joodse teksten, zoals het Boek Henoch en het Boek van de Hemelse Paleizen.

Rico Sneller